

A Regnum Marianum vízföldtani szempontból

Éppen 100 éve, 1926-ban jelent meg Horusitzky Henrik néhány oldalas tanulmánya a városligeti Regnum Marianum templom környékének vízföldtani viszonyairól. E tanulmány és a hozzá kapcsolódó térkép megállapításai alapján az alapozási terveket meg is változtatták az építészek.

Egykoron a Városliget szélén, a mai Dózsa György út mentén, a Damjanich utcával szemben állt a Magyarok Nagyasszonya-, közismertebb nevén Regnum Marianum-templom, amely nevét az építését kezdeményező szervezetről, a *Regnum Marianum Katolikus Közosségről* kapta. Fogadalmi templomként, közadakozásból épült fel, több neves közéleti és egyházi személyiség kezdeményezésére. „Ezen templom nemcsak egyszerű plébániai templomnak készül, hanem Szent István király ezeréves »Regnum Marianum« gondolatának országos szimbóluma akar lenni, mely éppen a szocialista munkásnegyedben, honnan a kommunizmus romboló munkája megindult, akarja hirdetni Mária országának törhetetlen tradícióit” – olvasható a kalocsai érsek 1925. november 27-i körlevelében, melyben főegyházmegyéje területén az adománygyűjtést támogatólag jóváhagyta.

A Regnum Marianum templom (forrás: FORTEPAN / TED GRAUTHOFF)

A jeruzsálemi Szent Sír-templomra emlékeztető kupolás épület a historizmus jegyében fogant. A dél-francia hatású, neoromán stílussal és a centrális elrendezéssel a tervező, Kotsis Iván Szent István korát kívánta visszaidézni, mivel a Regnum Marianum gondolata akkor született meg. Ezt erősítette az is, hogy a templom tornyát a Szent Korona másolata díszítette. A kőfaragómunkákat a süttői Áprili testvérek készítették harashti kemény mészkőből. A tetőfedések anyaga vörösréz-bádog volt. A templomot 1931-ben szentelték fel, de a második világháború

alatt, 1944-ben súlyos bombatalálatot kapott, végül 1951-ben – a Felvonulási tér kialakítása miatt – lebontották.

A templom alapkövét 1925-ben rakták le és 1926 nyarán kezdődött el az építkezés. A kettő között készült el és jelent meg a *Földtani Közlöny* hasábjain Horusitzky Henriknek, a Földtani Intézet geológusának *A Városligetben épülő „Regnum Marianum” plébániatemplom környékének hidrogeológiai viszonyai* című tanulmánya, melynek születéséről így írt munkája bevezetőjében:

„Budapest székesfőváros VI. és VII. kerületéhez tartozó »Regnum Mariánum« egyházközség a székesfőváros támogatásával, a Városliget szélén, a Damjanich-utca tengelyébe eső, a város által ajándékozott helyen, plébániatemplomot épít. Az építést megelőzőleg az alapozások mi-kénti keresztülvitele céljából próbafúrások megejtését ajánlottam. Ezek alapján azután 4–5 m mélységben lápföld és tőzeges agyagréteg előfordulását észleltük, mely körülményt az építkezésnél okvetlenül figyelembe veendőnek hangoztattam, mivel csupán az ez alatt fekvő homokos és kavicsos hordalékot lehetett hordképesnek minősítenem. A talajvízre vonatkozólag kifejtetem, hogy esetleges kellemetlenkedésének meggátlására is lehet majd technikai megoldást találni. Az építkezési körökkel e kérdésekről tárgyalván, javaslataimat végre az alapozási munkálatoknál elfogadták.”

Tanulmányában részletesen leírja a lemélyült fúrásokat, valamint ezek környékének geológiai és hidrológiai viszonyait, melyekre a fúrásokban megfigyelt jelenségekből következtetett: *„A takaró felépítésének kipuhatolására öt fúrás mélyítettet, mégpedig egy-egy a templom négy sarkán és egy a tervezett templom tornya alatt. A fúró a kemény agyagot az előre jelzett, kb 12 m mélységben érte el, amely fölött kavicsos, homokos, iszapos lerakódások települnek.”* Ezek a kavicsos homokos rétegek az egykoron itt folyó Duna hordalékának maradványai. Horusitzky e rétegekről és a környező területnek a ma már láthatatlan vízrajzi történetéről így írt: *„A kavics minősége túlnyomóan különböző színű quarz, de találni benne a nagymarosi hegyszorosból származó andezitdarabokat, a Vág völgyből és a Kis-Kárpátokból származó gránitokat, quarzito-
kat és különböző régi homokkavicsokat. Amint a terület lassan feltöltődött és a folyamrendszer fokozatosan kialakult, medrekbe szorult, kialakult a Városligeti-patak és a Magyar Színháznál, az Almássy-tér táján kanyargó Dunaág. A két folyóvíz között, amelyek közül az előbbi ÉNY-i irányban s az utóbbi D-i irányban folyt, egy vízválasztó keskeny földhát volt, melynek keleti részének végén az új templom épül. Területünk ekkor a Duna vizével annyiban volt összefüggésben, amennyiben áradás alkalmával itt a patak vizét a Duna visszaszorította és területünket posványos mocsárrá alakította át, amely helyen a víz csak lassan folydogált, majd állóvízzé lett, ahogy ezt a Duna vize megengedte. Ekkor ülepedett itt le a szürkés, tőzeges föld és rá a fekete lápföld, amely a vidék legrégebb ismert termő rétege is volt.”*

Horusitzky e tőzeges réteget *veszedelmes réteggel* nevezte, amelynek a hordképességében kételkedett, azaz nem volt benne biztos, hogy a ráépülő templom súlya alatt az nem süllyed meg. Ezért e réteg anyagából számos vizsgálatot készített, melyek eredményeiről így számolt be: *„E számok eléggé bizonyítják alapos kételyeimet, amelynek indokolt voltáról csak többszöri tárgyalás után sikerült az építési szakembereket meggyőzni, mire aztán az alapozást a tőzeges réteg alatt fekvő kavicsos-homokos komplexumra fektetett cementes oszlopokra helyezték.”*

*A Regnum Marianum templom, előtte az 1938-ban felállított Csengery Antal-szobor
(forrás: FORTEPAN / FORTEPAN)*

Horusitzky a térképhez is adott némi magyarázatot és tanulmányát egy jótananáccsal zárta: „Még röviden a térképhez akarok egy kis magyarázatot adni. Mindenek előtt két görbét látunk a térképen, mégpedig a 2 méteres felszíni görbét és az alapkőzet 2 méteres görbét; az előbbit a székesfőváros megfelelő ügyosztályánál nyertem, az utóbbit pedig magam szerkesztettem a megejtett fúrások alapján. Az altalaj görbéi a homokos és kavicsos talaj alatt lévő tengeri üledék magasságát jelzik (a Duna 0 pontjától viszonyítva). Ezek lejtése irányítja a talajvíz folyását, amit a térképen jelzek. A vízállás pedig arab számokkal van jelezve.

A diluviális kavicsot, bár az egész területen jelen van, csak ott rajzoltam ki, ahol föl van tárva; a többi homokos terület. A lápföldet és az erre hordott homokos talajt különválasztottam. A legfiatalabb völgyeket, valamint a régi vízfolyásokat szintén külön jelöltem, miután így a vidék régi vízrajza tűnik fel szemünk előtt. A térkép megszerkesztésénél a Duna-völgy régi partja ugyan-csak kiadódott, a part mentén fakadó forrásokkal. A part itt 2–5 m magas volt.

Nem volna érdektelen egész Budapestről ehhez hasonló térképet készíteni.” Bár ezt az igényt Horusitzky már 1926-ban megfogalmazta, munkahelye, a Földtani Intézet csak több mint 40 év elteltével, 1969-ben kezdte el szisztematikusan Budapest építésföldtani térképezését.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2026/14. számában.)